

orijentaciju stanovnika. U ovom je istraživanju korišten model prostornih orijentacija Ine-Marije Greverus, temeljen na modelu Erika Cohena. Instrumentalna orijentacija odnosi se na resurse za osiguranje materijalne egzistencije i mogućnosti njihova korištenja za pojedinca. Kontrolirajuća prostorna orijentacija odnosi se kako na formalnu tako i na neformalnu kontrolu i suodlučivanje stanovnika u javnom i privatnom korištenju i oblikovanju prostora. Sociokulturna prostorna orijentacija proizlazi iz potencijala prostora za društvene i kulturne aktivnosti važne za razvijanje ličnosti. Napokon, simbolička prostorna orijentacija odnosi se na estetske preferencije, kao i na specifične tradicijske i spomeničke vrijednosti povezane s prostorima i njihovim detaljima.

Zaključujući svoj rad autorica razrađuje konkretne prijedloge postupaka kojima bi se historijskim jezgrama istraživanih gradića vratilo njihovo primarno značenje za svaku od navedene četiri prostorne orijentacije stanovnika. Predlaže niz novih sadržaja: od kafića na otvorenom do zavičajnih muzeja, od odgovarajućih trgovina do otvorenih prostora koji su nizom detalja prilagođeni pješaku, od saniranja i prenamjene reprezentativnih povijesnih građevina do - zašto ne i nostalgичnog - naglašavanja simboličke vrijednosti već zaboravljenih pojilišta stoke, sakupljališta mlijeka, pekara, javnih mjesnih vaga i niza drugih detalja koji svjedoče o nekoj prošloj svakodnevi, ali, u novoj funkciji, postaju i dio današnje.

MAJA POVRZANOVIĆ

Sizilien - die Menschen, das Land und der Staat, von Christian Giordano und Ina-Maria Greverus, mit Beiträgen von Maria Caballero von Schlabrendorff ... [et al], (Notizen, Bd. 24), Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie der Universität Frankfurt am Main, Frankfurt am Main 1986, 553 str.

Časopis *Notizen* u 24. svesku donosi rezultate istraživanja čiji su terenski dio proveli 1982. i 1983. profesori i studenti Instituta za

kulturnu antropologiju i evropsku etnologiju frankfurtskog sveučilišta u šest mjesta na Siciliji, te u zapadnonjemačkom Sindelfingenu, napućenom sicilijanskim ekonomskim migrantima. Izdavači sveska naslovljenog *Sicilija - ljudi, zemlja i država* profesori su Christian Giordano i Ina-Maria Greverus, koji su i vodili taj istraživački projekt. U uvodnom tekstu objašnjavaju projekt u kontekstu "istraživačkog učenja" kojim se mladi etnolozi na frankfurtskom sveučilištu već desetak godina sustavno uvode u znanstveni rad. Naglašavaju prednosti i nedostatke timskog istraživanja, te obrazlažu kriterije po kojima su odabrali istraživana mjesta. Razmatraju sudjelujuće promatranje današnje svakodnevice i odgovaranje na povijesna pitanja kao na aspekte procesa razumijevanja jedne strane kulture, te iznose polazišta i ciljeve ovog istraživanja.

Istraživanjem se pokušao definirati odgovor sicilijanskog društva na impulse modernizacije iz industrijaliziranog svijeta. Pritom je znatna pažnja posvećena tematici čuvanja nekih vrijednosnih orijentacija u uvjetima sve bržih globalnih mijena. Rezultati govore o kolektivnoj svijesti, o tradicijama, o povijesnom prostoru, o iskustvima u tuđini, o očekivanjima u budućnosti - o tome kako današnji Sicilijanci postižu dinamičnu ravnotežu identiteta. Uz to ovo istraživanje daje empirijske potvrde nekih podudarnosti, razilaženja i istovjetnosti obilježja dvaju različitih društava - sicilijanskog (zvanog "južnjačko") i zapadnonjemačkog. Autori su svjesni da je komparacija kultura primarna strategija sustavne kulturne antropologije koja iz mnoštva kulturnih varijanata nastoji očitati transkulturne pojave.

Kako u danim organizacijskim okvirima nije bilo moguće provesti globalno istraživanje sicilijanskog društva, istražene su tri tematske cjeline: upotreba i oblikovanje stambenog okoliša, struktura i uloga obiteljske časti i stav građana prema državnim institucijama. Iako su se voditelji projekta u ovom izboru slijedili svoje ranije istraživačke interese i iskustva koja znatno određuju i predznanja njihovih studenata, na njihovo se zadovoljstvo pokazalo da su odabrana područja suvremene sicilijanske svakodnevice društveno-politički izuzetno aktualna. Ovo je istraživanje primjer kulturne antropologije koja je sposobna "osjetiti puls

društva", što ga čini i znanstveno i društveno relevantnim.

Radove objavljene u ovom zborniku napisali su Christian Giordano (*Od izvještaja s putovanja do sistematske antropologije. Mediteranska društva kao "obrnuti svjetovi"*), Georg Schneider (*Roccamena - veselo mjesto na stijenama?*), Michael Halva (*Gangi i gangitanità*), Antje Müller (*Opažanja pri šetnji jednim gradom*), Heidrun Merk i Carola Tusar (*Palma di Montechiaro - znanstvene, literarne i subjektivne refleksije o jednom gradu*), Stephanie Horn (*Srdačno dobrodošli u Mirabellu Imbaccari. Pokušaj približavanja*), Salvatore Cosentino (*Simboli u pismima sicilijanskih emigranata u Njemačkoj*), Heike Lauer i Gerda Wilhelmi (*Pouzdan i strani prostor*), Claudia Reinhold (*Trg i korzo kao pozornice svakodnevice*), Sinikka Puosi (*Slavlja u današnjoj svakodnevici sicilijanskih mjesta. Integracija ili reintegracija pomoću slavljenja mjesnih svetica?*), Katja Devaux i Hans-Jörg Halva (*Časna obitelj - promjene u središtu sicilijanskoga samorazumijevanja*), Maria Caballero, Helga Thiem i Maren WeBel (*Sicilijanske žene*), Ricarda Scherzer (*Častan muškarac - poštovani muškarac ili: kada je muškarac muškarac? O gubljenju sigurnosti muškarca u jednom društvu između tradicije i moderniteta*), Wolfgang Hof (*Daleka država - glasanje s nepovjerenjem*), Belinda Harnack-Riaz, Barbara Rohr i Erika Werdecker (*Nerazvijenost i neravnoteža. O ekonomskoj racionalnosti u jednoj evromediterskoj regiji u razvoju*), Wolfgang Neef (*Kulturni management između Sindelfingena i Mirabelle Imbaccari*), Heidrun Merk (*Gradnja na Siciliji, prilagodeni i razoreni krajolik*) i Ina-Maria Greverus (*Tradicija žalosti i anarhistička lukavština. O jednom sicilijanskom stvaranju identiteta*).

Uz nestandardizirane etnološke metode poput usmjerenih razgovora i nesistematičnog sudjelujućeg promatranja, te pregleda pisanih izvora u sicilijanskim bibliotekama, u ovom su kompleksnom istraživanju iskorištene brojne standardizirane tehnike - testovi, profili polariteta, te kartografiranje i klasificiranje tipičnih ulica, infrastruktura, korištenja javnih površina i djelatnosti u otvorenim prostorima. Na kraju zbornika objašnjene su neke metode kojima se mjeri i dovode u kvantitativne odnose kvalitativni

podaci. Etnolozi koji ih ne poznaju mogu ovdje o njima saznati i nezavisno od cjeline konkretnog istraživanja.

Objavljeni su crteži i grafikoni koji komparativno, prema spolu i prema sudjelovanju ili nesudjelovanju u ekonomskoj migraciji prikazuju prostorne orijentacije stanovnika istraživanih mjesta. (Primijenjeni model prostornih orijentacija Ine-Marije Greverus objašnjen je u ovdje objavljenom prikazu rada Gisele Welz.) Grafikoni su izrađeni na temelju testa s fotografijama kojim su skalirani stavovi o kvaliteti stanovanja na razini naselja i na razini kuće.

Objašnjen je i postupak testiranja promjena sadržaja i relativnog značaja vrijednosnih kategorija na četiri područja obiteljskog života (obiteljskih veza i društvenih odnosa, uloga u obitelji i ponašanja u obiteljskom krugu u dokolici, ideala i materijalnih vrednota, te odgoja i razvoja djece).

U vezi s istraživanjem profila odnosa građanina i države, argumentirane su izmjene "klasične" skale stavova primjenjivane u sličnim istraživanjima i "klasičnog" polaritetnog modela toga odnosa, kao i kriterij odabira uzorka.

Objavljene su i kratke biografije kazivača, te veoma opsežna bibliografija radova citiranih u člancima.

MAJA POVRZANOVIĆ

Wallfahrt - Tradition und Mode, Empirische Untersuchungen zur Aktualität von Volksfrömmigkeit, Herausgegeben von Martin Scharfe, Martin Schmolze und Gertrud Schubert, Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen, 65. Band, Tübinger Vereinigung für Volkskunde E.V., Tübingen 1985, 246 str.

Hodočašćenje danas: preživjeli srednjovjekovni izraz pobožnosti ili pak ponovo široko prihvaćena moda? Dio odgovora na ovo pitanje nalazi se već u ponaslovu knjige *Hodočašće - tradicija i moda*, koji glasi *Empirijsko istraživanje aktualnosti pučke pobožnosti*. Grupa od